

אבל לפי מה דמוכח לר' יוחנן מקראי הנ"ל, דאף שהיכה אותם בחצי הלילה, עדיין היה נפשם מפרפרת בהם עד הבוקר, ולפי מה דקיי"ל להלכה, דגוסס הוא כחי לכל דבר, א"כ אתי שפיר הכל לנכון עכ"ד. ולפי"ז אתי שפיר כאן, דדרש, **שהקב"ה בעצמו** היכה אותם, לא ע"י מלאך וכו', דודאי כן הוא, אלא שעדיין היתה נפשם מפרפרת עד הבוקר, כנ"ל שאז בא **מלאך** המשחית לגמור מיתת הגוססין. ואתי שפיר הא דכתיב: "ולא יתן המשחית לבא אל בתיהם".

[illegible]

מטות, חמץ, חמץ
השבועי
המטות, דמאי ענין

100

100

... 2001

02 2"233

עין בפר

שישבו עם...

בדעתו להחליט

12/15/15R

עליונות

נכנסו בכנפי

לשקעו בקליס

פאי' שבע"כ יר

"וַיִּזְעַקְנוּ וְכוּ"

שְׂכִיזוּ וְכוּ "

המצרים? ונלע"ד

ה' היכה כל בכו

אותם בחצי הליכ

הגוסס, הרי הוא

ידושים נפלאים א

שנת תרס"ח]. ח

טעם כעיקר, ב. א.

הוא נולד בשנת תר"ג - ונפטר
בשנת תרס"ח. **בר"ש גלי** [ר"ת ירוחם בן שבתאי], שכתב בילדותו לפני
הוא נולד בשנת תרס"ח. **עפ"י** ספריית לובאוויטש - ברוקלין]. שאר כתבי ידו
הוא נולד בשנת תרס"ח. **לגאון** רבי עקיבא איגר שנשאר בצע"ג, ויצירת
הוא נולד בשנת תרס"ח. **וכל מי** שיהיה בקי היטב בשלושת התשובות שכתבתי:
הוא נולד בשנת תרס"ח. **כח מן קמאי** לברור הלכות מסברא דנפשיא].

אוצר המעלה

..... גליון פרשת שבוע - הקהילה החרדית - מעלה אדומים

"קִדְשֵׁי יִרְוִיץ. וכו', מְזִיד. יְרוּצָה."

הנה בני המשכיל אהרון הכהן נ"י שאל אותי בליל פסח על הסדר. לכאורה וכי מאי החילוק בין "ורחץ" ל"רחצה"? דהיינו למה בנטילה ראשונה עשה הסימן "ורחץ" ובנטילה השניה עשה הסימן בלשון "רחצה"? והשיב בעצמו לפי דעתו, דהכוונה פשוט הוא כדרך בעלי השיר הפייטנים לסדר המילות במשקל שווה סוף כל חרוז. כשאומר 'קדש ורחץ' כנגדו יאמר 'כרפס יחץ', וכשאומר 'מגיד רחצה' הרי כנגדו 'מוציא מצה'; וכן 'מרור כורץ' - הרי כנגדו 'שולחן עורך'; 'צפון ברך'; ובסופה 'הלל נרצה' כפי ההתחלה 'מגיד רחצה מוציא מצה'. והכוונה כדי לאומרו בשמחה כדרך השיר כפי שיתן אל ליבו להתעורר לקיים היטב כל הסדר, כפי הנכלל בט"ו מילות הללו עכ"ד. והוא נכון.

ולפי דעתי השבתי לו אני כי הרחיצה הראשונה היא בלי ברכת ענט"י והרחיצה השניה הוא בברכת על נט"י. ולהכי מעיקרא קאמר קדש ורחץ בוא"ו המחובר להיות נטפל אל התיבה שלפניה, לרמז על הרחיצה טפילה שהוא בלי ברכה. והדר קאמר בלשון רחצה שהוא תיבה בפ"ע לא נטפל לשלפניה, לרמז על הרחיצה העיקרית שהיא בברכת על נט"י.

"צֵא וּלְמֹד מִה בִּקְשֵׁי לֶבָן הָאֲרָמִי וכו' "

הנה יש מקשין: וכי איזה עדיפות הוא גבי פרעה מגבי לבן? הא סוף סוף גם פרעה היה עוקר את הכל, אף שגזירתו היתה רק להרוג את הזכרים, מכל מקום ממילא יכלו כולם אחר הדור ההוא?

ונ"ל לתרץ עפ"י המדרש רבה, שאמר הקב"ה כמה שוטה רשע זה, שאם היה נגזר על הנקבות וכו'. ועיין במפרש שם, שהרי הזכרים היו נושאים את המצרות, והרי הילד הולך אחריה. משא"כ להיפוך שגזר על הזכרים, א"כ הרי הנקבות בנות ישראל, כשתינשא למצרי אין הולד הולך אחרי המצרי, וכו'. וא"כ לא קשיא מידי, כיון דכל צאצאי הנקיבות היו מתייחסים לעם ישראל.

ואפשר ליישב עוד, דמעיקרא לא קשה מידי. דאין הכוונה "ולבן ביקש לעקור את הכל", דהיינו להרוג את כולם כשישיגם בדרך, דלא נזכר כלל בקרא - כי אם שאמר לו הקב"ה בחלום הלילה (בראשית לא, כד): "השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע". ועיין בפרש"י שם ובשפתי חכמים, הכוונה: "שלא תדבר עימו מה שהוא לטוב בעיניך, שישבו עמך לחרון, שזהו רעה אצלו, שיהיה מחובר אצל רשע וכו' ", ע"ש. הרי שלא היה בדעתו להריגה בגשמיות - כ"א להחזירו לחרון. וזהו שמחלק כאן בין פרעה ובין לבן ואמר כי "לבן ביקש לעקור את הכל", פי' שרצה להחזיר אותם לארץ ארם, לשקעם ח"ו בקליפה שלו, באופן שלא יהיה להם עוד תקומה ח"ו. משא"כ פרעה - אף אחר שגזר עליהם להריגה להזכרים, אבל עכ"פ לא נשקעו שם בנ' שערי טומאה, וניצולו בעת הקץ, ונכנסו בכנפי הקדושה לקבלת התורה. וז"ש עלה "שנאמר ארמי אובד אבי" פי' שרצה לשקעו בקליפת ארם, להיות אובד לעולם ח"ו, ולכן "וירד מצרימה אנוס ע"פ הדיבור", פי' שבע"כ ירד למצרים לקבלת השיעבוד שמה, כדי להיות לו תקומה בסוף, לצאת בזמן הנקבע להם מהקב"ה.

"וַיִּצְאֵנּוּ וכו' - לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל יְדֵי שְׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ וכו' "

יש מקשין: האין מפיק כאן "לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף וכו' "? הא כתיב (שמות יב, כג): "ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם" - הרי שהיה שם מלאך המשחית להכות את המצרים? ונלע"ד לתרץ, דגרסינן בריש מסכת שמחות וז"ל: כתיב "ויהי **בחצי הלילה** וה' היכה כל בכור וגו' " וכתביב **"ביום** הכותי כל בכור". אלא א"ר יוחנן: אעפ"י שהיכה אותם בחצי הלילה מכת מוות, אבל עדיין היה נפשם מפרפרת בהם עד הבוקר; הלכה - הגוסס, הרי הוא כחי לכל דבר וכו'. והקשה המפרש שם מאי ענין סמיכות הא דר' יוחנן

"בְּיַד זִוְזָקָה - זֶה הַדְּבָר, וכו' "

הנה המפרשים ז"ל הקשו: מאי טעמא לא חשיב, רק מכת דבר לבד, מכל העשר מכות שהוכו במצרים?

ונראה לבאר, דודאי כוונתו לדרוש כל העשר מכות בכאן, וכמו להלן, לפי ה"דבר אחר ביד חזקה שתיים וכו' ", שהוא דורש כל התיבות של הפסוק "ויוצאנו יהוה ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה, ובמרא גדל, ובאתות ובמפתים" לרמז כאן על כל העשר מכות, כן ה"נ לדידיה הוא מתכוון לדרוש לכלול את כל העשר מכות באופן זה. ד"יד חזקה" מורה על מכת דבר כפי דרשתו. ו"בזרע נטויה" מורה על מכה בחרב. ו"החרב" מורה על מכת בכורות עפ"י המדרש "למכה מצרים בבכוריהם", שהיתה מכת חרב גדול במצרים ע"י הבכורים שבהם, שאמרו לאביהם שישלחו את ישראל, ולא רצו. ואז היכו הם באביהם מכת חרב גדול, הרי דהחרב היינו מכת בכורות. ונמצא לפי"ז, דקחשיב כאן מכת דבר שהיא המכה החמישית של העשר מכות וחשיב מכת בכורות שהיא מכה העשירית של העשר מכות. והכוונה בזה, דהנה במצרים לקו כל מכה באצבע, כמ"ש להלן מדכתיב "אצבע אלוקים היא" (שמות ח, טו). ובמכת דבר, דכתיב בה (שמות ט, ג): "הנה יד ה' הויה במקנך", שהרי נזכר יד ולא אצבע, בע"כ לומר משום דמכת דבר מכה החמישית היא, והרי נשלם כיד שלימה של חמישה אצבעות, וכן ה"נ במכת בכורות ג"כ נשלם כיד שלימה של ה' אצבעות. וז"ש "**ביד** חזקה זו הדבר", שנשלם בה יד שלימה, "**ובזרע** נטויה זו החרב", מכת בכורות, נשלם ג"כ יד שלימה. ונמצא, דשפיר נרמזו בכאן כל העשר מכות בכלל, ודו"ק. (ומ"ש עוד "ובמופתים זה הדם", בע"כ אין זה מכת דם, שהיא מכה ראשונה של העשר מכות, דהא כבר נחשבו בכלל כל העשר מכות בהא ד"ביד חזקה ובזרע נטויה". אלא קאי על מופת הדם שהראה מעיקרא לבני ישראל, כמבואר בפ' שמות (ד, ט), להראות לפניהם האותות והמטה ומופת הדם. ז"ש "ובאותות זה המטה ובמופתים זה הדם וכו' ", ופשוט הוא).

"זָכַר לְמִקְדָּשֵׁי כְהֵלָל וכו' "

כתוב במדרש רבה איכה בפסוק: "השביעני במרוים הרווני לענה"; השביעני במרוים בלילי פסח, הרווני לענה בליל תשעה באב עכ"ל, יעו"ש. והוא פלאי, דמאי ענין מרור של לילי פסח לכאן, במקונו על חורבן הבית בתשעה באב?

ושמעתי בשם גדול א' לבאר זה בדרך חידוד - והוא עפ"י המבואר בגמ' דמצוות אכילת מרור בזמן הזה, אינו אלא מדרבנן, אבל מצוות אכילת מצה בליל זה דאורייתא אף בזה"ז. ולכן בזה"ז אם כך מצה ומרור יחד ואכלן לא יצא י"ח מצה, שהמרור שהוא דרבנן מבטל טעם המצה שחובתה מדאורייתא, וע"כ צריך לאכול המרור בפ"ע והמצה בפ"ע, והדר לאכול מצה ומרור ביחד לזכר למקדש כהלל וכו', ע"ש. וזהו כוונת המדרש: "השביעני במרוים בלילי פסח" - פי' לאכול שני פעמים מרור בליל פסח בזה"ז, ע"י ש"הרווני לענה בליל תשעה באב" כלומר שנחרב ביהמ"ק, ובעל כרחך צריך לאכול שני פעמים מרור.

חידושים נפלאים אלו נלקטו מתוך כתב ידו של רבי ירוחם בן שבתאי הכהן הירשקוביץ = [כהנא] אב"ד קאושנא ואב"ד דובסארי אשר בפלך חרסון במולדביה. [נולד בשנת תר"ג - ונפטר בשנת תרס"ח]. חידושים אלו הינם ליקוט קטן מתוך יצירה מופלאה על הגדש"פ שנקראו ע"י המחבר בשם **הגדה של פסח - ברי"ש גלי** [ר"ת ירוחם בן שבתאי], שכתב בילדותו לפני 150 שנה. הצנזורה הרוסית אישרה לו להדפיס 200 עותקים, אך נראה שמעולם לא נדפסו, ולא נשמר אלא העותק שנמסר לצנזורה. [עפ"י ספריית לובאוויטש - ברוקלין]. שאר כתבי ידו של הגאון המחבר עדיין לא נדפסו, ובהם, ביאורים על מדרשי פליאה על התורה, ספר כהן צדק – לתרץ את כל הקושיות שבגליון הש"ס - לגאון רבי עקיבא איגר שנשאר בצע"ג, ויצירת הפאר שאלות ותשובות התשב"י על ד' חלקי שו"ע, ועוד. [הבטחה מעניינת מצאתי בהקדמתו של המחבר לספרו שו"ת התשב"י, "וכל מי שהיה בקי היטב בשלושת התשובות שכתבתי: א. טעם כעיקר. ב. איסור דבוק ואפשר לסוחטו, וחתיה נעשית נבילה. ג. כללי שמות גיטין, בטח בעזר השי"ת יהיה לו יד בעיני ההוראה כחד מן קמאי לברר הלכות מסברא דנפשיא].

מנהגי ימי חג הפסח

חג הפסח נתברך במנהגים רבים. להלן ליקוט קטן ממנהגים פחות ידועים אשר יסודם בהררי קודש

מלוקט מתוך מנהגי החגים - פרוייקט השו"ת

מאכלי חלב

בקהילות מסויימות נהגו לאכול בערב פסח מאכלי חלב בלבד (מטה משה אות תר; חק לישראל סעיף לח; אוצר יד החיים אות מב).

הטעם: לפי שראוי לישון בערב פסח כדי שיוכלו להיות ערים בסדר הלילה ולהרבות בסיפור יציאת מצרים; ומכיון שמאכלי חלב מביאים לידי שינה (כבמעשה יעל וסיסרא) לכן נהגו לאוכלם (שם).

טעם נוסף: זכר לסעודת המלאכים באוהלו של אברהם אבינו שנאמר בה (בראשית יח, ח): "ויקח חמאה וחלב", ואמרו חז"ל שסעודה זו היתה בערב פסח (מנהג ישראל תורה ח"ב עמוד רסה בשם זכר דוד מאמר ג פרשה כב).

כיסוי המצות במפה לבנה

יש מקפידים לכסות את המצות שבקערה במפה לבנה (א"ר סימן רעא ס"ק טז בשם צידה לדרך מאמר ד פ"ה; סידור הרש"ש).

הטעם: זכר למן שעליו נאמר (שמות טז, לא): "והוא כזרע גד לבן" (שם).

מפה בין כל מצה ומצה

נוהגים להניח מפה בין כל מצה ומצה מג' המצות (סידור האר"י).

הטעם: לפי שכל אחת מג' המצות היא מצוה בפני עצמה וכל אחת רומזת לכוונה מיוחדת, לכן צריך הפסק ביניהן (שם).

טעם נוסף: לפי שצריך לבצוע את המצה האמצעית, וכדי שלא יהא כעובר על המצוות, טוב שתהא המצה הראשונה מופרדת מן השניה (נוהג כצאן יוסף דיני ערב פסח אות יג). ולפי שיש אומרים שדי בפסח בשתי מצות, וכדי לחוש לדעתם מפרידים במפה בין המצות (הגדת מועדים וזמנים עמוד קד).

הוספת חרס לחרוסת

יש שהיו מערבים בחרוסת מעט חומר או גרידת לבנה (תו"ט פסחים פ"ג מ"ג).

הטעם: זכר לטיט (שם).

חרוסת מפירות נוי סוכה

יש נוהגים לעשות את החרוסת מהאגוזים ומהתפוחים ומהצימוקים שניתלו לנוי סוכה (ויגד משה סימן ד אות ג).

הטעם: על פי דברי הגמרא (ברכות לט, ב): "הואיל ואיתעביד ביה מצוה חדא, נעביד ביה מצוה אחרית" - הואיל ונעשתה בדבר מצוה אחת, נעשה בו מצוה נוספת (שם).

טעם נוסף: הסוכה היא זכר ליציאת מצרים, והחרוסת היא זכר לשעבוד במצרים, ולכן יפה לערב נוי סוכה בחרוסת, כשם שכורכים את המצה והמרור יחדיו לזכר השעבוד והגאולה (שם).

נר מה נשתנה

יש שנהגו בליל פסח להוסיף נר מיוחד על הנרות של יום טוב, וקראוהו "נר מה נשתנה" (מטעמים דף כו בשם בני יששכר).

הטעם: לפי שמדליקים אותו לשם שינוי, כדי שישאלו התינוקות (שם).

טעם נוסף: על פי דברי הזהר (פרשת בא לח, א), שליל פסח במצרים היה מאיר כיום בתקופת תמוז, כמו שנאמר (תהלים קלט, יב): "לילה כיום יאיר כחשיכה כאורה", ולזכר זה מדליקים נר מיוחד שנקרא "מה נשתנה", כלומר: מה נשתנה הלילה הזה - שהאיר כיום - מכל הלילות.

נרות גדולים

יש שנוהגים להדליק נרות גדולים מאוד בליל פסח (הגדת מועדים וזמנים על פי קיצור שו"ע סימן ע"ה סעיף ב).

הטעם: לפי שבלייל פסח מאריכים באמירת ההגדה ובסעודה, לכן יש להדליק נרות גדולים שידלקו עד לאחר הסעודה, ולפחות עד תחילתה, שכן עיקר חובת ההדלקה הוא במקום שאוכלים (שם; מ"ב סימן רעג ס"ק לב; כף החיים).

לברך את הילדים בברכת כהנים

בליל פסח נוהגים לברך את הילדים בברכת כהנים: "יברכך ה' וישמרך... (מי הים למהר"ם מגאסטינין סוף סימן כד; ויגד משה סימן ט אות ז).

הטעם: ליל פסח הוא הלילה שבו נפתחים שערי אוצרות הברכה, כפי שמצינו במדרש (פרקי דר"א פרק כט): "הגיע ליל יום הפסח, וקרא יצחק לעשיו בנו הגדול ואמר לו: בני, זה הלילה כל העולם כולו אומרים בו הלל, ואוצרות טללים נפתחים בזה הלילה, עשה לי מטעמים, עד שאני בעודי אברכך... אמרה רבקה ליעקב: בני, הלילה הזה אוצרות של טללים נפתחים בו, העליונים אומרים שירה הלילה הזה, ועתידים בניך להיגאל... עשה מטעמים לאביך, עד שהוא בעודו יברכך... וכשיצא יעקב מאת פני יצחק אביו, יצא מעוטר כחתן וככלה בקשוריה, וירדה עליו תחיית טל מן השמים, וניתחדשו עצמותיו ונעשה גם הוא גיבור חיל וכח...". ולפי שבלייל פסח נפתחו שערי טובה וברכה, ונתברך בו יעקב אבינו על ידי אביו, לכן מברכים את הבנים בלילה הזה המשופע בברכות (שם).

מנהג מורי הוראה

יש מורי הוראה בקהילות ישראל שנהגו להתחיל את סדר ליל פסח מאוחר יותר (סדר ליל פסח).

הטעם: לפי שבלייל פסח מזדמנות שאלות חמורות של איסור והיתר, והשותה רביעית יין דינו כשיכור שאסור לו להורות, לכן לא רצו לשתות בשעה מוקדמת את הכוס הראשונה של ארבע כוסות, כדי שיהיו רשאים להורות ולהשיב על השאלות החמורות המזדמנות בלילה זה (שם).

ויש שנהגו לקצר בתפילת ערבית ומיד החלו בעריכת הסדר, והיו מקצרים בסדר, ובסימומו היו "חוטפים" שינה קצרה, כדי שהשינה תסיר את השכרות והיו מותרים להורות (שם בשם הגר"ש סלנט והגרש"א אלפנדר).

כזית כרפס

יש סוברים שצריך לאכול כזית כרפס (רמב"ם חו"מ פ"ח ה"ב; ב"ח).

הטעם: משום שאין אכילה פחותה מכזית מגיד משנה (שם).

טעם נוסף: לפי שבגמרא אמרו שצריך ליטול ידיים לכרפס, ועל פחות מכזית אין צריך נטילה (שו"ת חיים שאל ח"ב סימן לח בשם הרשב"ץ). וכן נהג הגרי"ז הלוי מבריסק, ולא בירך אחריו "בורא נפשות" (הגדה מבית לוי עמ' פו), וכן נהג החזון איש (הנהגות החזון איש פרק יז סעיף לא). ובמעשה רב מובא בשם הגר"א שאכל כזית לכרפס, דלא כפי שמשמע בהגהות הגר"א שאין לאכול כזית לכרפס.

נטילת מקל ביד והנחת האפיקומן על הכתף

בקהילות שונות נהוג שאחד המסובים לוקח מקל בידו ומניח את האפיקומן על כתיפו (ילקוט מנהגים עמוד 116 - מנהגי יהדות בבל, ועמוד 263 - מנהגי יהדות מרוקו).

הטעם: זכר למה שנאמר (שמות יב, יא): "וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים, נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם" (באה"ט סימן תעז ס"ק א).

"הא לחמא עניא" בניגון

נוהגים לומר "הא לחמא עניא" בניגון (שבלי הלקט סימן ריח; מחזור ויטרי סימן סט).

הטעם: שכן מצינו באבותינו במצרים שאמרו שירה והלל על אכילת מצה, שנאמר (ישעיהו ל, כט): "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג... " (שם).

סיבוב הקערה על ראשי המסובים

יש מבני עדות המזרח שנוהגים לסובב את קערת הסדר מעל ראשם ומעל ראשי המסובים תוך כדי אמירת הא לחמא עניא או לאחר מכן (היכל עבוה"ש ח"ב עמוד פג).

הטעם: זכר לעמוד הענן אשר היה לצל על ראשי אבותינו במדבר (שם בשם כסא דפסחא).

פתיחת הדלת

יש נוהגים לפתוח את הדלת בעת אמירת "כל דכפין ייתי ויכול" (פסח מעובין לר' חיים ב"ר ישראל בנבנשתי בעל הכנסת הגדולה סימן רמט).

הטעם: לפי שמפרשים הזמנה זו כפשוטה "לכל דכפין" (כל מי שרעב יבוא ויאכל), ואם הדלת תהיה סגורה איך יבואו לאכול (שם).

שפיכת כל הכוס

יש נוהגים לשפוך את כל היין שבכוס בשעה שאומרים "דם ואש ותמרות עשן" ובהזכרת המכות (הגדת פסח מעובין סימן רסא; חזון עובדיה), טעם הדעה הראשונה: כדי שלא לשתות יין שנזכרו עליו המכות. ועוד: לפי שהטביל אצבעו בכוס, שופכים את היין הנותר משום נקיות.

אכילת מצה ברעבתנות

אף שאסור לאכול ברעבתנות, מכל מקום יש לאכול את מצת המצוה בדרך רעבתנות ולבולעה בבת אחת (חיי אדם כלל קל הסדר בקצרה ס"ק ט).

הטעם: מכיון שאינו עושה כן באכילה של חול אלא באכילה של מצוה, יש בזה משום חיבוב מצוה, כמבואר בשו"ע (סימן רעד סעיף ב ומ"ב שם ס"ק ו), שמצוה לבצוע בשבת פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה (דברי חיים ושלום).

מים חמים

יש שכתבו שלאחר אכילת מרור וכן לאחר אכילת כורך, טוב לשתות מים חמים (תפארת ישראל פסחים פ"א אות טו; הלכתא גבירתא שם סוף משנה ו; אורח משפט סימן קכח אות לב).

הטעם: לפי שהחום הוא רפואה לארס שבמרור (שם).

הבאת החרוסת במריצה

בקהילות אשכנז יש שנהגו להביא לשולחן הסדר את החרוסת במריצה (הסה"ע פרק צא).

הטעם: זכר לטיט (שם).

לא לפתוח את החגורה לפני הסעודה

יש שנהגו לבליל פסח שלא לפתוח את חגורתו לפני הסעודה (פסח מעובין אות שטו).

הטעם: רמז לפסח מצרים שנאמר בו (שמות יב, יא): "וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים" (שם).

יש לקרוא את ההלל קודם חצות

יש סוברים שצריך להקפיד לקרוא את ההלל קודם חצות לילה (רמ"א סימן תעז סעיף א; שו"ע הרב שם סעיף ו; מ"ב שם ס"ק ז).

הטעם: כדי לשתות כוס רביעית קודם חצות, שאם יאמר הלל אחר חצות נמצא שותה כוס רביעית אחר חצות (ביאור הגר"א שם ס"ק ו).

טעם נוסף: על פי מה ששינו (פסחים צה, א), שהפסח טעון הלל באכילתו, וכמו שאת אכילת האפיקומן, שהיא זכר לקרבן פסח, יש להקדימה קודם חצות, כך יש להקדים גם את ההלל שאומרים באכילתו (כך החיים שם ס"ק יד בשם שו"ג שם אות ה).

יש שאין נוהגים לומר: "חסל סידור פסח כהלכתו" (הגדת חב"ד עמוד ג). הטעם: לפי שהשפעת הקדושה של ליל פסח אינה מסתיימת אלא נמשכת לעולם (שם).

אין נועלים את הדלת בליל פסח

יש נוהגים שלא לנעול את הדלת בברייח בליל פסח (ספר המנהיג; חק יעקב סימן תפ ס"ק ו).

הטעם: לפי שלילה זה הוא ליל שימורים - לילה המשומר מן המזיקים (שם).

טעם נוסף: לפי שבניסן נגאלו אבותינו ובניסן עתידים להיגאל (ר"ה יא, א), לכן אין נועלים את הדלת בלילה זה, רמז לאמונתנו בביאתו של אליהו בלילה זה, שימצא את הבית פתוח ונצא לקראתו במהרה (שם).

למחרת מקדשים על כוסו של אליהו

יש נוהגים להשאיר את כוסו של אליהו מלאה ומכוסה כל הלילה, ולמחרת מקדשים עליה (מנהגי חת"ס פ"י בהג"ה ס"ק ז).

הטעם: על שם שאמרו (ברכות לט, ב): "הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא, נעביד ביה מצוה אחריתי" (מנהגי חת"ס שם).

אמירת ההגדה גם למחרת ליל הסדר

יש שנהגו לחזור ולומר את ההגדה גם למחרת ליל הסדר (הגדת צרפת; הגדת שלמה עמ' 118).

הטעם: על פי מה שאמרו חז"ל (ברכות ט, א), שגאולת מצרים היתה בלילה והיציאה משם היתה ביום, ומכאן המנהג לספר ביציאת מצרים גם ביום, בזמן היציאה ממצרים (בני לוי).

הוספת מאכל

ביום שני של פסח יש שנוהגים להוסיף עוד מאכל בסעודה (מגן אברהם תחילת סימן תצ).

הטעם: מכיון שהמן נתלה ביום ט"ז בניסן בערב (רש"י מגילה טו, א ד"ה יום טוב), לכן מציינים יום זה על ידי תוספת מאכל (מחצית השקל שם).

הבדלה על בירה

במוצאי שביעי של פסח יש שנוהגים להבדיל על בירה (שכר), ולא על יין (רמ"א סימן רצו סעיף ב).

הטעם: הואיל ובמשך ימי החג לא שתו בירה, שהיא חמץ, הרי שכעת היא חביבה יותר מן היין, ויש לברך על החביב יותר (שם).

מנהגו של הגאון מוילנא

הגאון מוילנא היה נמנע אחר הפסח מלאכול מצה שיוצאים בה ידי חובה בפסח (מעשה רב סוף סימן קפא).

הטעם: כדי לעשות היכר, שמצות אכילת מצה בפסח אינה להנאה אלא מגזירת הבורא (שם).

אין מכבסים את הקיטל לאחר הפסח

יש נוהגים שלא לכבס אחרי הפסח את הבגד הלבן שלבשו בעת עריכת הסדר (הגדת חודש האביב).

הטעם: כדי שישארו עליו רישומי המצות בראש השנה וביום הכיפורים, ויהיו למליצי יושר לפני ה' (שם).

אשכנזיה הנשואה לספרדי, אם רצון בעלה שתנהג היתר באכילת קטניות, תעשה התרה ותנהג כמוהו (תשב"ץ חלק ג סימן קעט; הטעם: משום שכאשר יש צער והפרעה בשלום בית, לא קיבלו עליהם את גזירת קטניות, שהרי מתירים אף לחולה שאין בו סכנה וכן לקטנים הזקוקים לכך (שם)

הרב דוד שאול גרינפלד שליט"א

הג הפסח זהו שם שאנו מכנים חג זה, אך הקב"ה קורא לו חג המצות, בתורה לא מופיע השם חג הפסח, וזאת כיוון שכל אחד משבח את השני, אנו משבחים את הקב"ה, והקב"ה מתפאר בנו, פסח – על שם שהקב"ה פסח על בתינו ואנו מודים לקב"ה ומשבחים אותו על ידי שקוראים לחג הזה חג הפסח, אך הקב"ה מתנאה בנו, הוא קורא לו חג המצות שזוהו השבח של עם ישראל. תארו לעצמכם משפחה שלמה מנוער ועד זקן שבאמצע האביב מחליטה לצאת לטיול בן ארבעה ימים, מה עושים? לוקחים מזוודות בגדים, מיני מאכלים, בשרים, ומיני מטעמים, שיספיק לעשרה ימים... (עם הכשר כמובן).

אך בני ישראל מה עשו? הקב"ה אמר לנו: "יוצאים למדבר, קחו עמכם צידה לדרך", ומה לקחו בני ישראל? – "משארתם צרורות בידם" לקחו רק בצק, ועשו ממנו מצות שנאפו מהשמש, איזה בטחון גדול בקב"ה! הקב"ה לוקח אותנו למדבר, עם כל הילדים וכל הזקנים והחולים, מי יודע לכמה שנים ומי יודע לאן, אך בני ישראל בוטחים בקב"ה שיוון אותם ויפרנסם די צרכם ולא לוקחים עמם צידה מרובה, רק מצות, ועל כך שמח מאד הקב"ה וקרא לחג – חג המצות, כי המצות בעצם מבטאים כי אנו נתנו אמון ובטחון בקב"ה.

חג הפסח הוא יום המכיל בתוכו כמה עניינים החשובים מאוד לעם ישראל, הקרבת קרבן הפסח ואכילת הקרבן וליל הסדר, זהו יום עם הרבה חינוך לדורות הבאים, ובעצם כל התורה כולה מתקפלת, ובאה מפסח, ולכן אנחנו אומרים בכל מצוה "זָכֹר לִיצִיאַת מִצְרַיִם", בקידוש בשבת, וכן בהרבה מצוות אחרות ובתורה כתוב "אשר תזכור את יום צאתך ממצרים", ה' אומר כי עלינו לזכור יום אחד – יום צאתנו ממצרים.

אסיר היה בבית הסוהר שלושים שנה ומכאן בכליון עיניים לשחרורו, לאחר שהשתחרר ויצא לחופשי, לא נוכל לתאר את השמחה שחש אותו אסיר בעת יציאתו אל הדרור ואל החופש, אולם לאחר תקופת ההסתגלות במרחב החופשי פנה אותו תחושת שמחה שליוותה אותו בעת שחרורו. תדברו עם כל האסירים שהיו בבית הסוהר, אחרי תקופה לא ארוכה נראה אותם כמה הם עצובים, הזמן עושה את שלו והרגשות הולכות ודועכות, כי זהו טבע האדם, וכך גורה ההשגחה להשליש עלינו את שר השכחה ולהדחיק את רגשותינו, ולהמשיך לזרום בקצב החיים הלאה.

לכן באה התורה ומצוה אותנו לדמיין דווקא את הרגע שיצאנו בו ממצרים, את תחושות השמחה העצומה והחרות הרבה שפיעמה בנו, את זאת עלינו לזכור יום יום, כאילו עכשיו יצאנו ממצרים, כאילו אנו ובנינו היינו משועבדים ויצאנו היום. כי זוהי השמחה האמתית.

"פפירוס איפואר"

אודות הפפירוס המצרי המתעד את עשרת המכות ממצד המוכת...

לפני כמהאתיים שנה נמצא במדברות מצרים כתב עתיק יומין (פפירוס) שעל פי ממצאי הארכיאולוגים וכתב על ידי מצרי בשם "איפואר", בפפירוס יש 17 עמודים, ורוב העמודים פגומים מאוד בשוליהם. הפפירוס נרכש בשנת תקפ"ח על ידי מוזיאון לידן בהולנד. פרופ' עמנואל וילקובסקי הוא שחשף את ההשוואה המדהימה בין סיפוריו של המצרי האומלל לבין הנכתב בתורה. כאשר הראה את ממצאיו לפרופסורים וארכיאולוגים ידועי שם מאנגליה סברו שהם קוראים העתקים מספר שמות...

ספר שמות	ציטוטים מהפפירוס
ויהי הדם בכל ארץ מצרים (ז, כ)	מכות בכל הארץ, דם בכל מקום
ויבאש היאור (ז, כא)	האנשים יתאששו מלפניהם, בן אלהים צמאים לדם
ויחפרו כל המצרים סביבות היאור מים לשתות, כי לא יכלו לשתות מימי היאור (ז, כה)	אלה הם מימינו! זהו אנשינו! מה נעשה? הכל נאבד!
הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה, בסוסים, בחמורים, בגמלים, בבקר ובצאן (ט, א)	כל היאור איבד כוחה, הבקר גושע
וה' נתן קולות וברד, ותהליך את ארצה... ותהי ברד ואש מתלקחת (ט, כג-כד)	עצים הושמדו, שמיים, עוורים וקירן נאכלו על ידי האש
ולא נותר כל ירק בעץ ובעשב השדה בכל ארץ מצרים (י, טו)	מצרים כוחה, ארמון האלוקה בלא רוחו, בלא פיריו, בלא גבולה, אשר לו שכינים היטבה, השמורה, האלוקים והדגים
ואת כל עשב השדה הכה הכהברד ואת כל עץ השדה שבר... והפשתה והשערה נכתה	השדה הלא אשיר ער אגמול ונאפה, הארמה הושלכה אלמנה כאן אחי קציר פשתה, אין למלא פירות ולא ירק, רעב!
כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא ימצא בשדה ולא יאסף הביתוה וירד עליהם הכהברד ומתו (טו, טו)	ראה הכר הכר הפקר ואין אש שואפת יגד, כל אדם מנפס רק את הגמלים בשא
ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים, ותהי צעקה גדולה במצרים, כי אין בית אשר אין שם מת (יב, ל)	בן הנסיכים הושלכו אלפי הקירן, היגה צעקה גדולה במצרים, הנאפה השדה בלא הארץ משובתה בקירן, אומן בן הגדול והקטן צעק: האלו ואנחנו! האנשים זהו סוף האדם - אלו היינו ולא אלהים? אלו גמלים לא הארמה מן הרעש יפסק השאן, בני הסוהר גרבו, מצרים העלו השממה, הכל נפסד! מנוול האדם הגרמל ברגש.
וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן ולחיתם הדרך, ולילה בעמוד אש להאיר להם (יג, כא)	ראה, האש עולה גבוה גבוה, אלהים האלוקים נא אובי הארץ
וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות (יב, לה)	הם השפגמו אובשו גבשטי הגבירות

סיפור לחג

"אור לארבעה-עשר" - יום זה אצל הרב שמשון פינקוס זצ"ל היה "אור" ממש. אותו יום האיר לו לכל ימי חייו.

וכך גלה רבנו זצ"ל בעת רצון מיוחדת.

"בהיותי בחור בישיבת בריסק התגוררתי בדירה משתפת עם עוד בחורים, וכליל בדיקת חמץ נותרתי לבדי בחדר מנויר. בשעה המיועדת נהגתי כמצווה עלינו מחז"ל מדינא דרבנן 'אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר'.

"בדיקת החמץ בכל הבית-דירה התארכה שעה ארכה, ועוד שעה, ועוד כמה שעות, המלאכה היתה קשה. התעפתי מאד, ובסיום המצוה התיישבתי על מקומי יגע ושבע רצון מקיום ההלכה כדירה.

"לפתע, נרתעתי לאחורי 'עלית הגג!' - הרהרתי וקמתי ממקומי כנשך נחש - 'הרי אין מי שיבדוק את העלייה, גם השכנים הגרים בבניין לא בדקו שם, ועלית הגג מה תהא עליה? הרי מבאר בשלחן ערוך 'חרדי הבית והעליות צריכים בדיקה!'

"ואו, כמובן, נערכה בקרבי מלחמה וכי דווקא עלי מטלת המצוה? הרי עלית הגג שייכת לכל השותפים, למה שאני אודקק לעבודה זו? - חשבתי לעצמי. העייפות כמובן היתה משקל לכל השקולים, מחשבות והרהורים עמדו מול עיני והקשי היה גדול. אך בסופו של דבר גמלה בלבי ההחלטה 'אני לא אכנע! אקים את המצוה בשלמותה - בדיקת חמץ כדן!'

יצאתי ועליתי בגרם המדרגות.

"פתחת את דלת העלייה המשתפת, הדלקתי את האור ועיני חשכו. מסתברא מלתא ששנים רבות לא נקו את המקום, הגג היה עטוף בשכבות אבק עבות... לא היתה אפשרות אפילו להתחיל לבדק ומי מדבר להגיע לחרוץ ולסדקין, וגם על פי דין אין לבדק חמץ לפני נקוי המקומות - 'וכל אדם צריך לכבד חרדיו קדם הבדיקה' (סימן תלג סעיף יא). והמקום היה חייב לכאורה בבדיקה, שהיה נחשב למקום שמכניסים בו חמץ.

"עמדתי בפתח הגג והעייפות התפשטה בכל איברי. כמעט שלא היה לי כח הכרעה מה מטל עלי לקים בשעה זו, והנה אורתי חיל בעו וגמרתי אמר בלבי 'אקים את החיוב בכל לב עד מסירות כל הכחות, ויהי מה!'

"אספתי את כחותי, ירדתי לבתי, מילאתי דלי מים, עליתי עמו למעלה לעליה והתחלתי במלאכתי. בחור ישיבה בודד עומד אי-שם, קרוב לחצות ליל בדיקת חמץ, ומתחיל בנקוי גג מאבק ולכלוך של שנים רבות... מפעם לפעם כשהתבוססתי בכללך וכחותי הלכו ואולו, שאלתי את עצמי 'האם ודאי שאני עושה כאן מעשה מצוה?' ומשנענתי לעצמי שאכן מצוה דרבנן יש כאן, התחזקתי עוד ועוד - עד קרוב לעלות השחר. בסוף האשמורה האחרונה הדלקתי את הנר והתחלתי בבדיקת חמץ. אצבעותי רעדו ועיני נעצמו וממש סמוך לקריאת הגבר סיימתי את חיוב בדיקת החמץ.

"בבקר, בשחרית, וכל שכן אחר כך הייתי עייף מאד, לנוח לא הייתי יכול עקב טרדות ערב יום טוב - שרפת חמץ וכל שאר המצוות וההכנות, וחשבתי בלבי 'מי יודע איזה 'ליל סדר' כבר יהיה לי כשהעייפות תכריע אותי...'

"הגיע 'ליל הסדר', והנה בשעה זו החל לפעפע בי טעם חדש מתוק מאד. חשתי באור גדול, התחלתי לומר את ההגדה וכוה טעם לא טעמתי מעודי בכל מלה ותיבה. כשאכלתי את המצה הרגשתי שאני מוכן גם למסר נפש על אכילתה, ואור גדול היה לי כל אותו לילה. הרגשתי קרבת אלוקים. הייתי בהתרוממות גדולה. נהפכתי לאדם אחר! כך ממש, עד סוף ה'סדר' לאחר חצות. "כשנגמר ה'סדר' לא הייתי מסוגל ללכת לישון... נשאיתי ער כל הלילה ועסקתי בספור יציאת מצרים - כזו הרגשה של קרבת אלילים לא היתה לי מיום עמדי על דעתי. בתחילה חשבתי שהרגשה מרוממת כזו שייכת רק ל'ליל הסדר', אך גם למחרת בבקר ובמשך כל היום המשכתי להרגיש אותו טעם נפלא של קרבת אלוקים.

"ביום-טוב אחר הצהרים חשבתי לנפשי מי יודע אם ההרגשה תמשיך, אולי התחושות היקרות שייכות רק ליום החג הראשון של פסח. אך גם למחרת בחל המועד הרגשתי עוד רוממות והרגשות הנעלות המשיכו לקנן בי, עד שבמשך כל ימי המועד לא הייתי מסוגל להתנתק מהגמר - לא עסקתי בדבר אחר מלבד קרבת אלוקים.

"ובשבתות החג, עלתה מחשבת צער בלבי עד שבכיתי 'מה יום טוב נפלא היה לי, ומה יהיה מהיום ואילך?' מיאנתי להיפרד בשום אופן מהפנמיית והאור של ימות החג שעברו עלי.

"בשנה ההיא חל יום שבת קדש אחר יום טוב אחרון של פסח.

"התחזקתי בעצמי וחשבתי הרי מחר יחול שבת קדש, והלא שבת מקדשת יותר מיום טוב, שהרי בשבת נאמר 'קדשתו מכל הזמנים'.

"באותה שבת חשתי לראשונה את טעמה של שבת קדש, ולראשונה הבנתי את ענין שבת קדש!

"ומאו החלה כל עליתי!

"אם יש לי משהו היום, הרי שהכל מוכחה של מצוה אחת דרבנן של בדיקת חמץ שנאחזתי בה וקיימתיה במסירות נפש!" אלו דברי רבי שמשון פינקוס זצ"ל.

[הגדה של פסח - אור זיגאל]

נתרם לרפואה חש"ק

יפעת בת זיווה

להצלחת

חנן אזולאי ומשפחתו

חדש!

קו הקהילה

לטובת בני הקהילה נפתח קו לעדכונים והודעות

במספר 0799402294

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה בטלפון 05041-29182

לתרומות להדפסת העלון לעילוי נשמת ולרפואת 05041-29182

לקבלת העלון בדוא"ל, שילחו בקשה לכתובת

3048927@gmail.com

הערות ורעיונות יתקבלו בברכה בדוא"ל הנ"ל

ובטלפון 0527-111001

זמני התפילות

בביהמ"ס

רנית המעלה:

ימי חול המועד

מנחה 13:15

ערבית 9:00